

Sorumluluk Nedir?

Sorumluluk kısaca, ""Bireyin uyum sağlaması, üzerine düşen görevleri yerine getirmesi ve kendine ait bir olayın başkaları üzerindeki etkilerinin sonuçlarını üstlenmesi, başkalarının haklarına saygı göstermesi ve kendi davranışının sonuçlarına sahip çıkabilmesi"" olarak tanımlanmaktadır.

Sorumluluk sahibi çocuklar;

Kendi kararlarını verebilen, karar alırken ellerindeki kaynakları kullanabilen, değer yargılarını gözetken, bağımsız davranabilen, kendine güvenli, başkalarının haklarını çiğnemenen kendi ihtiyaçlarının karşılayabilen çocuklardır. Yaptığı işi sonuna kadar götüren ve yapmakta olduğu bir davranışın olası sonuçlarına katlanmayı göze alan çocuğa sorumlu çocuk olarak bakabiliriz.

SORUMLULUK BİLİNCİNİN GELİŞİMİ

Sorumluluğu öğrenmek de tıpkı diğer becerileri öğrenmek gibidir. Çocuk ne kadar çok denerse bu konuda o kadar çok başarılı olur. Çocuğun kendi kendini yöneten, yüksek benlik saygısına sahip, doyumlu bir birey olarak gelişmesi, büyük ölçüde ona sağlanan fırsatlara ve ebeveyn yaklaşımına bağlıdır.

Koruyucu ebeveyn yaklaşımı, çocuğun bağımsızlık ve sorumluluk hissetmesini engeller. Ebeveynler iyi niyetle yaklaştıklarını düşünerek çocukları için her şeyi yapmaları gerektiğine inanırlar ve onların bütün yaptıklarından kendilerini sorumlu hissederler. Yemeğinden giyimine, ev ödevlerinden hobi ve arkadaş seçimlerine kadar, çocuk adına her şeye karar verirler. Çünkü onlara göre çocukların davranışları kendi anne babalıklarının yeterliliğini yansıtır. Fakat çocuklarını bütün sonuçlardan korudukları için onların öz güvenlerini ve bağımsızlıklarını yok edebilirler.

Bir başka aile tutumu olan destekleyici yaklaşım, çocuğun sınırlar içinde karar vermesine ve bu kararların sorumluluğunu taşımasına olanak tanır. Bu yöntem, sorumluluk almayı içeren bir yaklaşımdır. Aynı zamanda öz disiplini, yani kendi kendini yönlendirme yeteneğini geliştirir. Bu tutumu benimseyen aileler, evdeki işler konusunda çocuktan yardım beklediklerini açıkça belirtirler. Böylece başlangıçta çocuğun acemice yapacağı bu işler, daha sonra deneyime ve sorumluluğa dönüşecektir. Bu nedenle iki buçuk yaşından başlayarak döke saça da olsa çocuğun çorbasını kendi başına içmesine fırsat vermek, kendi odasında kendi yatağında yatmasına ortam hazırlamak, sofra hazırlama, alışveriş, araba temizliği gibi konularda onun yardımını beklemek, ""sorumluluk"" konusunda çocuğu cesaretlendirici ve destekleyici bir ortam sağlar. Bu ortam, çocuğun kendi kendine yetmesine ve kendini yönetmesine fırsat vereceğinden onun kendine olan güvenini de artıracaktır.

Çocuğunuzun öncelikle evde bazı sorumluluklar üstlenerek sorumluluk bilincinin gelişmesi onun okul ile ilgili sorumluluklarını da daha kolay üstlenmesine ve karşılaşılabileceği sorunlarla baş edebilmesine yardımcı olacaktır. Çocuğun yaşı ne olursa olsun sorumluluk almayı öğrenmenin anlamı, şu üç alanda kabul edilebilir davranışlar gösterebilmektir:

- Kurallara uymak,
- Sağduyu kullanmak,
- Tercihlerin ya da seçimlerin sonucuna katlanmak

Ancak sorumluluk, başkalarının söylediği her şeyi yerine getirme olarak düşünülmemelidir. Ebeveyninin, öğretmenin ya da çevrenizdeki herhangi birinin söylediklerini yerine getiren çocuğa sorumlu çocuk gözüyle bakamayız. Bu şekilde davranan çocuk, gerektiğinde öncelik vermesi gereken konuların ayrımını yapamaz. Örn: Ertesi gün dersi varken, arkadaşını çağırdı diye gezmeye giden çocuk sorumlu değildir.

Çocuğa Sorumluluk Bilinci Nasıl Kazandırılır?

Çocuğumuzdan beklentilerimizin gerçekleşmesi durumuna göre onun sorumluluklarını öğrendiğini ya da öğrenmediğini düşünürüz. Her ebeveynin farklı beklentileri olacaktır. Her çocuk aynı zamanda, aynı sorumluluğu alamaz. Çocukların kişilik özellikleri, fiziksel yapıları dikkate alınmalıdır. Burada önemli olan çocukların kendi işini yaparken engellenmemesidir.

Koruyucu anne-babalar bebeklikten itibaren ""O yiyemez, çocuktur"", ""O giyemez çocuktur"" deyip çocuğun her işini kendileri yaparlar, ilköğretim çağına gelindiğinde okul çantasını hazırlama işi bile annenin görevidir. Bazılarının bunu abartarak ev ödevlerini bile yaptığı görülür. Sık sık görürüz; bir soru sorulduğunda çocuğun yerine cevap vermeye kalkan anne-babaları. İşte bu ve benzeri davranışlar çocukta sorumluluk duygusu ve kişilik gelişimini olumsuz etkileyen ebeveyn tutumlarıdır.

Her ihtiyacı anne-baba tarafından karşılanan, devamlı neyi nerede ve nasıl yapacağı kendisine hatırlatılan, yanlış yaptığında azarlanan ve kınanan çocuklar, gölge bir kişiliğe sahiptir. Anne babaya sormadan bir iş yapmayı tercih etmezler, kendilerine güvenlerini kaybedebilirler. Karşılaştıkları bir problemi çözmekte güçlük çekebilirler. Böyle çocuklarda okul korkusu çok yaygındır, okula uyum sağlamakta zorluk çekebilirler. Duygularını, tepkilerini rahatça ifade etmesine, gerektiğinde 'hayır' demesine izin verilmeyen çocuklarda bağımsız bir kişilik gelişmediği için sorumluluk duygusu kazanmakta da zorlanırlar.

""O daha çocuk, kendi başına karar veremez."", **""Onun için doğru olanı yapıyoruz.""**, **""Hayır, öyle demek istemiyorsun.""**, **""O zayıf alıyor, ben üzülüyorum.""** cümleleri sıklıkla kaçınılması gereken cümlelerdir.

SORUMLULUK KAZANDIRMADA ANNE BABAYA DÜŞEN GÖREVLER

- * Çocuğunuz verdiğiniz görevi yerine getirdiğinde onu takdir edin.
- * Çocuklarınız arasında iş bölümü yaparken adil olmaya çabalayın.
- * Çocuğa kendi kendine yetmeyi ve kendini yönetmeyi öğretin.
- * Çocuğun seçim yapmasına izin verin.
- * Gerektiğinde onu görev ve sorumluluklarıyla başbaşa bırakın.
- * Çocuğunuzun size bağımlı olduğunu düşünüyorsanız koruyucu tutumunuzu değiştirin.
- * Çocuğun kırıp dökmesinin ve yaşadığı olumsuz deneyimlerin öğrenmenin gerekli şartı olduğunu unutmayın.
- * Çocuğunuzun yaptığı yanlış seçimlerin (hayatını tehlikeye atmadıkça) sonuçlarını yaşamasına izin verin ki onlardan bazı dersler çıkarabilsin.
- * Çocuğunuzun kendi davranışlarının sorumluluğunu almasına ve iyi gitmeyen davranışlarını değiştirmesine fırsat verin.
- * Sürekli sorumsuz davranan çocuklar anne babaları tarafından sorumlu davranmalarına izin verilmeyen çocuklardır.
- * Çocuğunuza onu sevdiğinizi ve onun sizin için önemli olduğunu hissettirin, unutmayın ki bilinçli sevgi ve sevecenlik, çocuklarda şımarıklığa yol açmaz.

SORUMSUZ BİR ÇOCUK YETİŞTİRMEK İSTEYENLERE ÖĞÜTLER

- * Onun adına yalan söyleyin.
- * Onun davranışları için mazeretler üretin.
- * Onun hatalarının bedellerini siz ödeyin.
- * Bizzat siz sorumluluk, kararlılık ve söylediklerini yerine getirme konusunda eksiklikler göstererek " iyi " bir model olun.
- * Hatalı olduğunda hatasını reddedin.
- * Daha fazla çatışma oluşturmamak için kabul edilemez davranışlarını affedin, hoşgörün.
- * Yorgun veya bezgin olduğunuz veya uğraşmaya değmez bulduğunuz zamanlarda ona kendi davranışlarının sonuçlarına katlanma konusunda farklı davranın.
- * İyi bir mazereti varsa yaptıklarının yanına kar kalmasını sağlayın.
- * Nasıl olsa sizin yapmanız daha kolay, onun evdeki işlerini siz yapın.
- * Bu sefer çok ciddiym sözünü sıklıkla kullanın.